

(pevné desky)

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Institut mezioborových studií Brno

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Brno 2005

Miloš Bednařík

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Institut mezioborových studií Brno

**Spolupráce orgánů péče o mládež s orgány samosprávy,
problémy a východiska**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce :

PhDr. Mgr. Ivo Svoboda

Vypracoval :

Miloš Bednařík

Brno 2005

OBSAH

Ú V O D	1
1. Obecná charakteristika orgánu péče o mládež	2
1.1. Struktura orgánů péče o mládež	4
1.2. Jejich kompetence	7
1.3. Vzájemná spolupráce	15
2. Negativní vlivy působící na mládež	20
2.1. Endogenní vlivy	22
2.2. Exogenní vlivy	23
3. Řešení protiprávního jednání mládeže	27
3.1. Právní úpravy	28
3.2. Ochrana mládeže	31
3.3. Vývoj do budoucna	33
4. Selhání spolupráce mezi orgány péče o mládež a její následky	35
Závěr	37
Resumé (CZ)	38
Anotace	39
Literatura a prameny	41
Odkazový a poznámkový aparát	43

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Spolupráce orgánů péče o mládež s orgány samosprávy, problémy a východiska“ vypracoval samostatně s použitím uvedených informačních zdrojů.

Miloš Bednařík

Poděkování

Děkuji panu PhDr. Mgr. Ivo Svobodovi za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Brno, 25. dubna 2005

Miloš Bednařík

Ú V O D

Sociálně-právní ochrana určuje vztah demokratického státu a jeho orgánů k rodině a k výkonu rodičovské zodpovědnosti. „Deklarace práv dítěte, přijatá VS OSN 20. listopadu 1959 a Úmluva o právech dítěte přijatá v roce 1989 deklarují rodinu jako základní jednotku společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů a zejména dětí, která musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla plnit svou úlohu. Dítě pak ve smyslu těchto mezinárodních dokumentů potřebuje pro svou tělesnou a duševní nezralost zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před narozením a po něm.“¹⁾ Listina základních práv a svobod věnuje pozornost dětem a rodině v článku 32 tak, že dává rodičovství a rodinu pod ochranu zákona a dětem a mladistvým zaručuje zvláštní ochranu. Zákon o SPO proto také respektuje jeden ze základních principů fungování rodiny, a to právo a povinnost rodičů společně vychovávat a pečovat o děti a pokud je toho třeba požadovat pomoc. Jakékoliv zasahování do soukromí a rodinného života je možné teprve tehdy, jestliže rodiče nebo osoby odpovědné za výchovu dětí o to požádají a nebo se o ně nemohou nebo nechtějí starat.

V takovém případě přebírá hlavní úlohu právě orgán sociálně-právní ochrany mládeže, který pak úzce spolupracuje s dalšími orgány samosprávy jako jsou zdravotnické a školské orgány, orgány činné v trestním řízení (Policie ČR, státní zastupitelství, soudy), Probační a mediační služba ČR a další orgány a organizace. Zde je nutná naprostá provázanost a dokonalá spolupráce tak, aby byla v plné míře zajištěna práva dítěte, tedy zaručeno téměř přirozené prostředí pro jeho růst a blaho.

V případě selhání spolupráce mezi orgány sociálně-právní ochrany mládeže a dalšími orgány samosprávy, a tedy ohrožení základních práv dítěte, musí jednoznačně dojít k

okamžitému odstranění uvedeného nedostatku a nalezení takových priorit, které dítěti zajistí patřičnou ochranu.

Cílem mé práce není v žádném případě hloubková sonda do tohoto problému. Jedná se pouze o jakousi letmou exkurzi v rámci dané problematiky, vyzdvižení hlavních principů orgánu sociálně-právní ochrany mládeže a jejich uplatňování v praxi (v mém případě v práci policisty).

1. KAPITOLA

Obecná charakteristika orgánu péče o mládež

Sociálně-právní ochrana dítěte představuje zajištění práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, na rodičovskou péči v rodině, na identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání, zahrnuje také ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním. Ochrana dítěte, která je širším pojmem než sociálně-právní ochrana tak zahrnuje ochranu rozsáhlého souboru práv a oprávněných zájmů dítěte, a je proto upravena v různých právních odvětvích a v právních předpisech. Sociálně-právní ochrana tak určuje vztah státu a jeho orgánů k rodině a k výkonu rodičovské zodpovědnosti.

Tímto zákonem je zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon upravuje postup státních orgánů a činnosti fyzických i právnických osob směřujících k zajištění práva dětí na zdravý a příznivý vývoj, právo vyrůstat v přijatelném prostředí. Vymezuje působnost orgánů sociálně-právní ochrany dětí v oblasti prevence, při ochraně dětí v situacích předvídaných zákonem, povinnosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí spolupracovat s dalšími orgány ochrany dětí, především se soudy,

policií, ale také povinnost rodičů, odpovědných za výchovu dětí, spolupracovat s orgány sociálně-právní ochrany dětí.

Sociálně-právní ochranou dětí se rozumí:

1. „ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu
2. ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění
3. působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny“²⁾

„Pro účely tohoto zákona se dítětem rozumí nezletilá osoba. Sociálně-právní ochrana se poskytuje dítěti, které na území České republiky:

1. má trvalý pobyt
2. má povolen trvalý nebo dlouhodobý pobyt (dlouhodobým pobytem se pro účely tohoto zákona rozumí pobyt cizince na území České republiky hlášeného k pobytu podle zvláštních právních předpisů upravujících pobyt cizinců na území ČR, a to ode dne, kterým uplynulo 90 dnů ode dne hlášení,
3. podalo návrh na zahájení řízení o udělení azylu nebo
4. je oprávněno trvale pobývat

Sociálně-právní ochrana se poskytuje také dítěti, které nemá na území České republiky povolen trvalý nebo dlouhodobý pobyt, ani není oprávněno podle zvláštního právního předpisu pobývat trvale na území České republiky. Sociálně-právní ochrana se poskytuje nezletilému dítěti v nezbytném rozsahu.“³⁾

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, ukládá povinnost poskytovat sociálně-právní ochranu všem dětem. Podle Úmluvy práv dítěte se smluvní státy zavazují respektovat a zabezpečovat práva stanovená Úmluvou každému dítěti bez ohledu na rasu, barvu

pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního, etnického nebo sociálního původu.

„Sociálně-právní ochranu dětí ve vztahu k cizině vykonává Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí. Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí má sídlo v Brně, na ulici Benešova čp. 22. Ten zprostředkovává např. vymáhání výživného pro nezletilé děti, které žijí v České republice a osoba, která neplní svoji vyživovací povinnost se trvale zdržuje v zahraničí, např. na Slovensku, v Německu, v Anglii atd.“⁴⁾

1.1. Struktura orgánů péče o mládež

„Sociálně-právní ochranu vykonávají orgány sociálně-právní ochrany, jimiž jsou:

- a) krajské úřady
- b) obecní úřady obcí s rozšířenou působností – tzv. trojky, vybrané pověřené obecní úřady
- c) obecní úřady
- d) ministerstvo, dále obce v samostatné působnosti, kraje v samostatné působnosti a další právnické a fyzické osoby, jsou-li výkonem sociálně-právní ochrany pověřeny
- e) Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí“⁵⁾

Základním a rozhodujícím hlediskem při činnosti všech orgánů sociálně-právní ochrany dětí nebo jiných subjektů, které se dítětem zabývají nebo řeší jeho problémy, je **zájem dítěte a jeho blaho**. Zájem dítěte nelze nikdy podřadit zájmům jiným, jako jsou např. zájmy rodičů, rodiny, jiných osob, státu apod. Úmluva o právech dítěte ukládá smluvním státům zajistit dítěti takovou ochranu a péči, která je nezbytná pro jeho blaho a současně zavazuje smluvní strany Úmluvy brát ohled

na práva a povinnosti jeho rodičů, zákonných zástupců nebo jiných jednotlivců, právně za ně odpovědných.

„Sociálně-právní ochrana se zaměřuje zejména na děti:

a) jejichž rodiče

- zemřeli
- neplní povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti nebo
- nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské zodpovědnosti

b) které byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do její výchovy

c) které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, páchaly trestný čin nebo jde-li o děti mladší než 15 let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití

d) které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte

e) na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, jejich lidskou důstojnost nebo jmění, nebo je podezření ze spáchání takové činu.

Jinými fyzickými nebo právnickými osobami odpovědnými za výchovu dítěte se rozumí osoby, kterým bylo dítě svěřeno do výchovy rozhodnutím příslušného orgánu, zpravidla soudem.“⁶⁾

Do 31.12.2002 byl jedním z orgánů, který vykonával sociálně právní ochranu dětí okresní úřad. Po zániku okresních úřadů, přešly na základě zákona č. 320/2002 Sb. o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů, ve znění pozdějších předpisů, veškeré kompetence orgánu sociálně-právní ochrany na obecní úřady obce s rozšířenou působností.

Sociálně-právní ochranu podle zákona s účinností od 1.1.2003 vykonávají obecní úřady obce s rozšířenou působností, tj. orgán péče o děti, který na svém úseku vykonává nejvíce následujících úkolů:

1. Preventivní a poradenská činnost
2. Orgán péče o děti zastupuje dítě před soudem ve věcech opatrovnických nebo trestních
3. Podává na příslušný soud návrhy a podněty na nařízení výchovného opatření – ústavní výchova, ochranná výchova, dohled
4. Vykonává funkci kolizního opatrovníka a opatrovníka
5. Vede evidenci žadatelů o osvojení a o svěřením dítěte do pěstounské péče
6. Vede spisovou dokumentaci dětí, kteří byly svěřeny na základě rozhodnutí soudu do pěstounské péči, případně poručnické péče
7. Provádí přípravu pěstounů, kteří byly na základě rozhodnutí krajského úřadu zařazeni do pořadníku čekatelů o pěstounskou péči
8. Navštěvují děti v ústavním zařízení, provádí s nimi v tomto zařízení pohovor
9. Provádí šetření v rodinách
10. Účastní se výsledků nezletilých a mladistvých v trestních věcech, případně se účastní přestupkového řízení
11. Spolupracuje s orgány činnými v trestním řízení, se školskými a zdravotnickými zařízeními, a probační a mediační službou

12. Vyplácí příspěvek na výživu za rodiče, kteří si dobrovolně neplní svoji vyživovací povinnost ke svým nezletilým dětem
13. Řeší neomluvenou absenci u dětí, které si neplní povinnou školní docházku a spoustu dalších povinností, které z výkonu sociálně-právní ochrany dětí vyplývají. Patří sem např. zřízení výchovně rekreačních táborů pro děti, dále zajišťují azylová bydlení pro matky s dětmi, krizová bydlení, apod.

1.2. Jejich kompetence

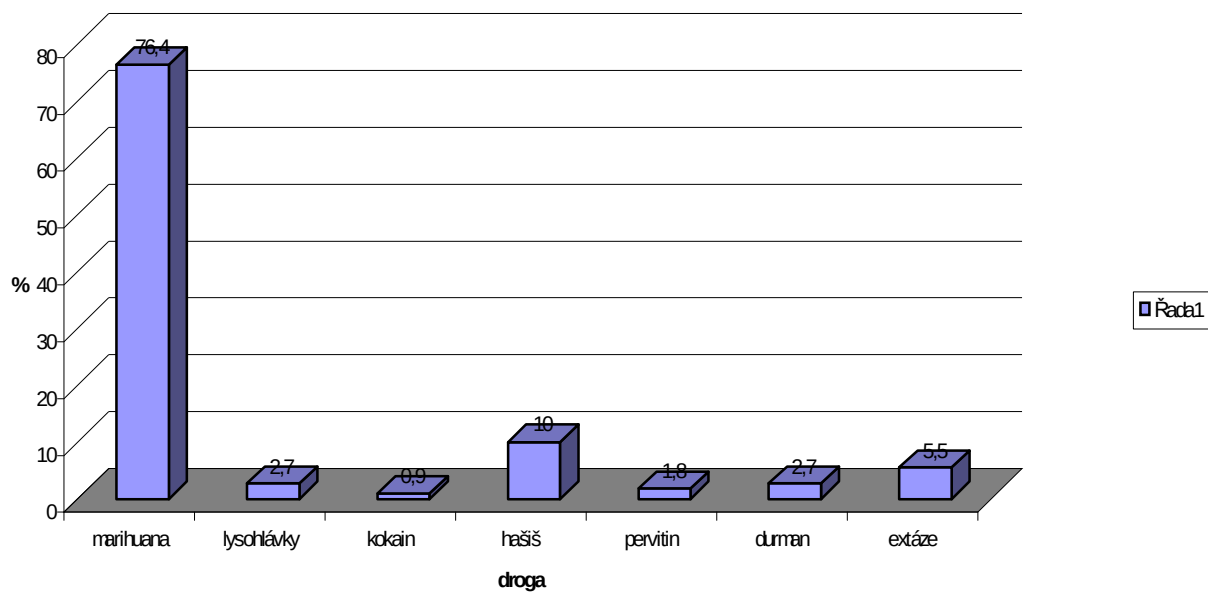
Jedním ze základních principů sociálně-právní ochrany je předcházení vzniku problémů nebo jejich narůstání, jde-li o výchovu dítěte a péči o ně. Proto velmi významnou úlohu v tomto směru hraje preventivní a poradenská činnost. Předpokladem účinné a včasné ochrany života, zdraví a příznivého vývoje dítěte, je vědět o dětech a rodinách s dětmi, které potřebují nějakou formu pomoci. Orgán péče o děti pracuje s rodiči dětí tak, aby plnili povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti, aby odstraňovaly nedostatky ve výchově dětí a s dětmi tak, aby jejich chování nebylo důvodem k přijímání výchovných opatření nebo podávání návrhů soudu např. na nařízení ústavní výchovy, apod.

Vzhledem k tomu, že je v současné době velmi aktuální problematika drogových závislostí a nevyhýbá se ani našemu okresu, rovněž orgán péče o děti může činit různé výzkumy na základních a středních školách. Při výzkumu se používají převážně dotazníkové metody se zaměřením na drogy, které jsou dle mezinárodních úmluv OSN označovány jako návykové látky, omamné a psychotropní látky, které jsou již v současné době dostupné i na menších městech a vesnicích. Výzkum pro-

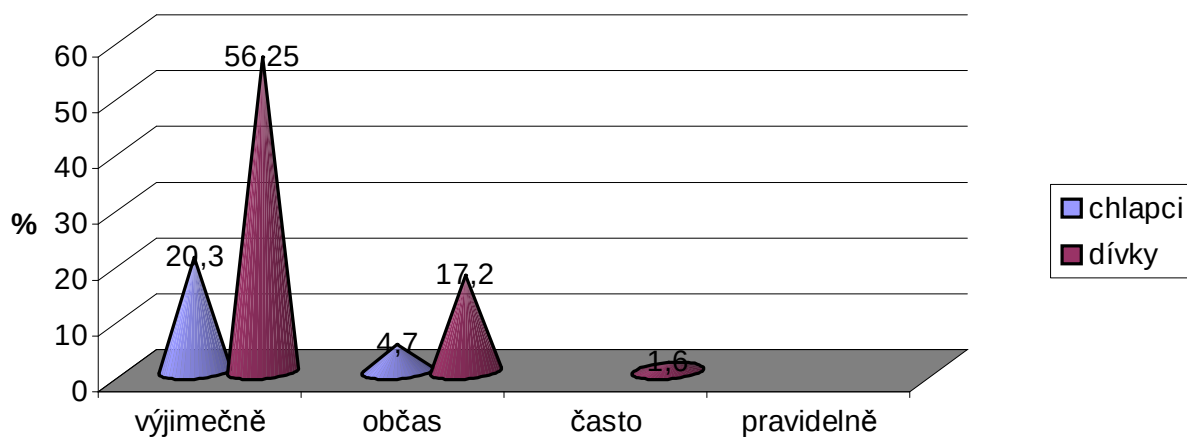
vádí protidrogový koordinátor, tj. pracovník sociálně-právní ochrany dětí ve spolupráci se základními a středními školami, kde fungují metodici prevence a různé programy prevence sociálně patologických jevů, jako jsou např. peer programy, besedy a volnočasové aktivity. Podstatou výzkumu je, aby se zjistilo, zda-li se na školách vyskytují drogy, případně jaké, kolik žáků drogu užívá, o jakou věkovou skupinu žáků jde, jakým způsobem se k ní student dostane a jak často ji užívá. Dalším důvodem výzkumu také je, aby se zjistilo, kde ji studenti nejvíce užívají, zda-li na diskotékách nebo v nějaké partě atd. Na základě těchto zjištěných skutečností, mohou být orgánem sociálně-právní ochrany dětí činěna různá opatření, např. kontrola diskoték, pohostinství apod., což probíhá ve spolupráci s Policií ČR, Městskou policií, případně pracovníkem živnostenského úřadu nebo pracovníkem na úseku přešupků.

Jeden z výzkumů, který jsem měl možnost si prostudovat, byl výzkum protidrogového koordinátora jednoho městského úřadu obce s rozšířenou působností z okresu Vyškov. Protidrogový koordinátor činil dotaz na žáky 8. a 9. tříd základních škol a studenty středních škol v regionu. Z tohoto výzkumu vyplynulo, že již žáci základních škol experimentují s návykovou látkou, nejčastěji s marihuanou. Experimentují převážně chlapci. Studenti středních škol experimentují především s marihuanou a hašišem. Překvapivým zjištěním bylo, že na středních školách experimentují s drogami převážně dívky. Mezi další velmi užívanou drogu patří rozpouštědla jako je toluen, který je dostupný a cenově přijatelný. Z celkového počtu dotazovaných dětí alespoň jedenkrát vyzkoušelo nějakou nelegální drogu 5,6 % chlapců a 11 % dívek. Užívají je převážně jen výjimečně, z dotazovaného počtu dětí 20,3 % chlapců a 56,25 % dívek, občas 4,7 % chlapců a 17,2 % dívek a často asi 2,55 % dětí.

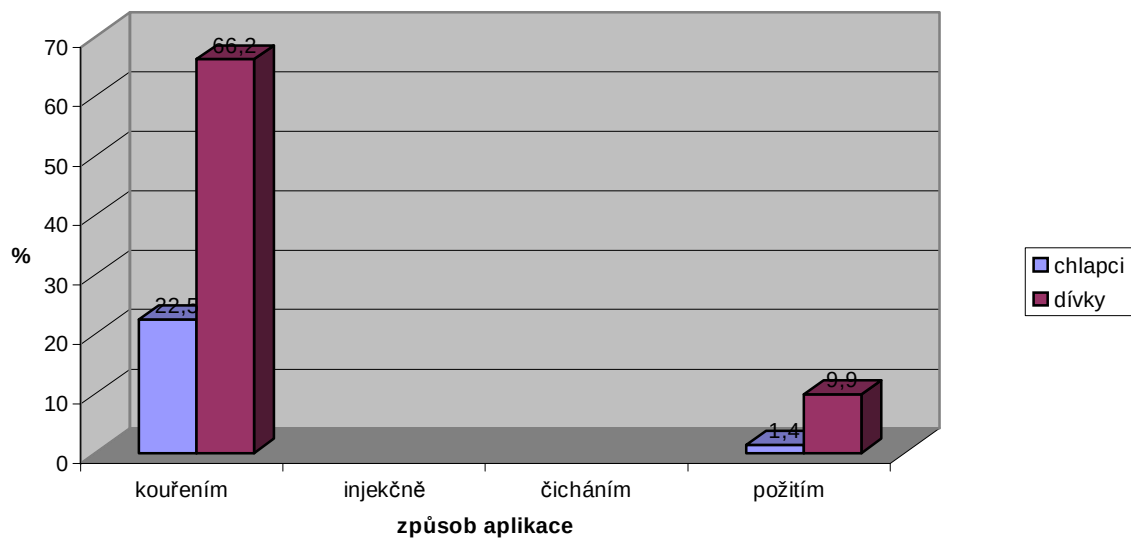
Drogy, se kterými děti experimentují

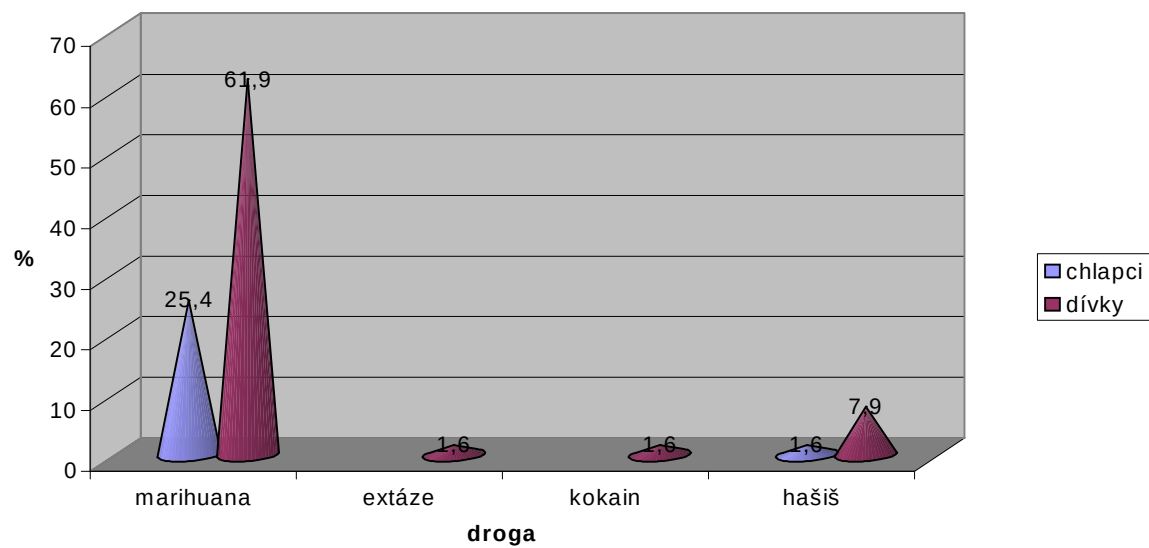
Jak často děti drogy užívají

Aplikace drog

Nejčastěji užívané drogy

Strategie a realizace protidrogové politiky Jihomoravského kraje (pro oblast Jihomoravského kraje) vychází z Usnesení vlády č. 1045/2000, kterým vláda České republiky schválila „Národní strategii protidrogové politiky na období 2001 – 2004“, úkolů z ní vyplývajících a hlásí se k naplňování základních zásad, principů a cílů definovaných v Akčním plánu EU boje proti drogám, a dále zákona č. 37/1989 Sb. o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi, ve znění pozdějších předpisů, a ze zákona 167/1998 Sb. o návykových látkách, ve znění pozdějších předpisů.

Orgán péče o děti podává za určitých podmínek soudu návrhy , případně podněty:

- 1) na omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti
- 2) na vydání předběžného opatření
- 3) na nařízení ústavní výchovy a její prodloužení nebo zrušení
- 4) na stanovení dohledu

ad. 1) Omezení rodičovské zodpovědnosti – podává na soud orgán sociálně-právní ochrany (orgán péče o děti) v případech, nevykonává-li rodič řádně povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti a vyžaduje-li to zájem dítěte. A to v případech, kdy rodiče nevěnují výchově dítěte potřebnou péči, dávají přednost svým vlastním zájmům a ponechávají dítě bez potřebného výchovného vedení nebo v případech, kdy se jeví důvodná obava, že by rodiče řádně nehospodařili s majetkem nezletilého dítěte. Jestliže došlo na základě soudního rozhodnutí k omezení práv u rodičů, ustanoví soud nezletilému dítěti opatrovníka, kterým může být i orgán sociálně-právní ochrany. Omezením rodičovské zodpovědnosti je rovněž tehdy, jestliže soud rozhodne, že rodiče nejsou oprávněni odepřít souhlas k vyšetřovacímu nebo léčebnému úkonu u nezletilého dítěte.

Zbavení rodičovské zodpovědnosti - návrh na soud podává orgán sociálně-právní ochrany dětí v případech, kdy rodiče zneužívají svých práv nebo zanedbávají své povinnosti závažným způsobem nebo se rodič dopustil úmyslného trestného činu proti svému dítěti, případně ke spáchání trestného činu své dítě mladší 15 let použil.

ad. 2) Předběžné opatření – návrh soudu na vydání předběžného opatření podává orgán péče o děti, ocitlo – li se dítě bez jakékoliv péče, nebo je-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohrožen nebo narušen. Navrhovatelem je obecní úřad obce s rozšířenou působností příslušný podle místa trvalého pobytu dítěte. Jestliže se dítě nezdržuje v místě trvalého pobytu, řídí se místní příslušnost obecního úřadu obce s rozšířenou působností místem, kde se dítě zdržuje.

Orgán péče o děti je povinen podat neprodleně návrh soudu na vydání předběžného opatření podle zvláštního předpisu tj. podle § 76a, občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů. V návrhu musí sociální pracovníce uvést následující skutečnosti: označit soud, kterému je návrh určen, označení věci, z kterého je patrné, že se navrhovatel (orgán sociálně-právní ochrany dětí) domáhá nařízení předběžného opatření podle ustanovení § 76 a) občanského soudního řádu, jméno nezletilého dítěte, datum jeho narození a jeho bydliště (zda-li jde o kojence, nezletilce, mladistvého), dále jména rodičů, datum jejich narození a jejich bydliště (pokud jsou navrhovateli známa), dále musí podrobně popsat situaci ke které došlo a řádně vylíčit skutečnosti odůvodňující nařízení předběžného opatření. V návrhu musí být též označena osoba, které má být dítě předáno do péče (např. babička, teta) nebo zařízení do kterého bude dítě umístěno (zda-li do kojeneckého ústavu, diagnostického ústavu, diagnostického ústavu pro mládež, ap.). Musí být opatřen razítkem a podpisem sociální pracovníce. Návrh na soud podává obecní úřad obce s rozšířenou působností, orgán sociálně-právní

s rozšířenou působností, orgán sociálně-právní ochrany dětí i v mimopracovní době (po pracovní době, v sobotu, v neděli, o svátcích), jestliže naléhavá potřeba svěření dítěte do péče jiné osoby (příbuzným nebo ústavnímu zařízení) nesnese odkladu. Soud musí, na základě návrhu na vydání předběžného opatření rozhodnout do 24 hodin. Soud rozhoduje usnesením, kde nařídí odebrání dítěte z rodiny a nařídí předání do péče ústavního zařízení nebo do péče osoby, kterou ve svém návrhu označil orgán sociálně-právní ochrany dětí. Usnesení o předběžném opatření se doručuje všem účastníkům (zpravidla jde o rodiče, orgán sociálně-právní ochrany a osobu nebo zařízení, jimž má být dítě svěřeno). Nařídil-li soud předběžným opatřením, aby nezletilé dítě bylo předáno do péče určené osoby nebo zařízení, postará se o to, aby toto rozhodnutí bylo také **bezodkladně vykonáno**. Při předání dítěte do ústavního zařízení je sociální pracovnice povinna předat osobní doklady dítěte, případně je zajistí a předá bez zbytečného odkladu dodatečně.

Předběžné opatření má platnost 3 měsíce od jeho vykonatelnosti. Bylo-li před uplynutím této doby řízení ve věci samé zahájeno, trvá předběžné opatření až do doby, než se stane vykonatelným rozhodnutí, jímž se toto řízení ukončí. V případě, že řízení ve věci svěření do péče jiné osoby nebo řízení o výchovném opatření (o nařízení ústavní výchovy) nebylo soudem zahájeno, předběžné opatření pozbývá vykonatelnosti a dítě se vrací zpět do rodiny.

Pro tyto případy musí předseda soudu zajistit dosažitelnost soudů, soudních vykonavatelů nebo jiných zaměstnanců soudu (zapisovatelka, řidič), které pověří úkony výkonu rozhodnutí pro dobu mimo rozvrženou pracovní dobu a dny pracovního klidu. K provedení výkonu rozhodnutí o předběžném opatření soudem je nezbytná součinnost zaměstnance orgánu sociálně-právní ochrany dětí. K zabezpečení této součinnosti je nutné, aby příslušní pracovníci byli zařazeni do „systému vyrozumění“. Pracovníci sociálně-právní ochrany mají pracov-

ní pohotovost (dosažitelnost) a odpovídají za součinnost při výkonu rozhodnutí o předběžném opatření. Soudům a orgánům Policie ČR zasílají seznamy pracovníků, kteří mají pracovní pohotovost, včetně adres jejich bydliště a telefonního spojení.

Orgán péče o dítě může také podat návrh soudu na vydání předběžného opatření podle § 74 občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů, kdy soud o návrhu musí rozhodnout do 7 dnů. Jde o předběžné opatření, kdy není nutné upravit poměry k dítěti okamžitě, ale je nutné je upravit předběžně, než soud v dané věci pravomocně rozhodne.

ad. 3) Ústavní výchova - představuje velmi závažný zásah do života dítěte, kdy dochází k zásadní změně v prostředí, ve kterém dítě žije. Návrh na nařízení ústavní výchovy podává orgán péče o děti poté, co již vyčerpал všechny možnosti a žádná jiná opatření nevedla k nápravě výchovných poměrů a nebo z důvodů nedostatečné péče rodičů. Dítě se v ústavním zařízení nachází do jeho zletilosti. Orgán péče o dítě může rovněž podat návrh na prodloužení ústavní výchovy, kterou lze prodloužit o jeden rok, tedy do 19-ti let věku dítěte. V některých případech je prodloužení ústavní výchovy vhodné zejména tehdy, aby dítě dokončilo přípravu na budoucí povolání. Tento návrh musí být podán soudu včas. Soud musí rozhodnout o ústavní výchově a rozsudek musí nabýt právní moci ještě před dovršením zletilosti dítěte. Orgán péče o děti může podat soudu návrh i na zrušení ústavní výchovy, pokud pominuly podmínky tohoto výchovného opatření.

ad. 4) Dohled – obsahem a smyslem dohledu je pravidelné sledování podmínek, ve kterých dítě žije. Důvodem, proč se stanoví dohled nad nezletilým je buď nevhodné chování rodičů nebo osob odpovědných za výchovu dítěte (např. navštěvují velmi často pohostinství, dítě nechávají bez dozoru, velmi špatná pověst rodičů nebo osob odpovědných za výchovu dítě-

te, nebo záškoláctví, toulání, páchání drobných krádeží) a výchovné problémy dítěte. O stanovení dohledu rozhoduje zpravidla soud na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí. O dohledu může rovněž rozhodnou i obecní úřad v přenesené působnosti. Pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany jsou povinny rodinu každých 6 měsíců navštívit, sledovat, jak dítě prospívá, zda-li dítě řádně plní svoji povinnou školní docházku, zjišťovat, zda-li nejsou na rodiče nějaké stížnosti, zda-li si řádně plní svoji rodičovskou zodpovědnost apod. V případě, že se stanovený dohled mívá účinkem, orgán péče o mládež zváží, zda-li není vhodné podat soudu návrh na nařízení ústavní výchovy. O stanovení dohledu nad nezletilým rozhoduje soud buď na podnět orgánu sociálně-právní ochrany, nebo může rozhodnou i bez návrhu.

1.3. Vzájemná spolupráce

Spolupráce s orgány činnými v trestním řízení, se školskými zařízeními, se zdravotnickým zařízením a probační a mediační službou.

Orgány činné v trestním řízení spolupracují s OSPOD ve věcech neplnění vyživovací povinnosti ze strany rodičů, v trestních věcech nezletilých a mladistvých dětí, v trestních věcech páchaných rodiči na dětech (např. týrání dětí, pohlavního zneužívání, ohrožování mravní výchovy atd.). Jestliže se orgán sociálně-právní ochrany o trestné činnosti páchané rodiči na dětech dozví, je povinen za dítě podat na rodiče trestní oznámení.

„V případě trestné činnosti mladistvého, je povinna Policie ČR o zadržení, zatčení nebo vzetí mladistvého do vazby, bez zbytečného odkladu, vyrozumět jeho zákonného zástupce,

probační a mediační službu a příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí. Stejně tak je třeba, rovněž bez zbytečného odkladu, informovat orgán sociálně-právní ochrany dětí o zahájení trestního stíhání mladistvého.“⁷⁾

Orgán sociálně-právní ochrany dětí, kurátor pro mládež, provádí všechna šetření potřebná pro poznání osobnosti a dosavadního způsobu života mladistvého. Zjišťuje poměry a prostředí, v němž žil a byl vychováván, jeho chování před spácháním provinění a po něm, jaký je stupeň jeho rozumového a mravního vývoje. O rodinných poměrech mladistvého podává písemnou zprávu orgánům činným v trestním řízení.

Rovněž soud, může uložit orgánu sociálně-právní ochrany dětí vypracovat podrobnou zprávu o osobních, rodinných a sociálních poměrech mladistvého a jeho aktuální životní situaci. Zpráva musí obsahovat zejména věk mladistvého, stupeň jeho zralosti, postoj k provinění a jeho ochotu zajistit nápravu způsobených škod nebo odčinění dalších následků, rodinné poměry mladistvého, včetně vztahu k jeho rodičům, vztahy s širší rodinou a blízkým sociálních okolím. Dále záznamy o školní docházce, o jeho chování a prospěchu ve škole, přehled o jeho předchozích proviněních a opatření vůči němu použitých, včetně způsobu chování mladistvého.

Školská zařízení - mezi školská zařízení patří základní školy, zvláštní školy, střední školy a školky mateřské. Na každé z uvedených škol působí výchovný poradce nebo školní metodik prevence. Tito pracovníci se zabývají záškoláctvím, výchovnými problémy žáků, šikanováním, nebo různými problémy v rodině (např. když si učitel při tělocviku všimne, že má dítě po těle modřiny a domnívá se, že dítě je doma nepřiměřeně trestáno apod.). Výchovní poradci jsou povinni zjištěné skutečnosti ohlásit orgánům Policie ČR a orgánu sociálně-

právní ochrany dětí, se kterými spolupracují a vzniklé problémy řeší.

Záškoláctví - nepřítomnost nezletilého žáka základní školy a střední školy ve škole omlouvá, v souladu s platnými právními předpisy, zákonný zástupce žáka (rodič, fyzická osoba, které bylo dítě svěřeno do výchovy, popřípadě vychovatel domova mládeže, pokud jde o nezletilého žáka střední školy ubytovaného v domově mládeže), zletilý žák omlouvá svou nepřítomnost sám.

Základní a střední škola může požadovat, pokud to považuje za nezbytné, doložení nepřítomnosti žáka z důvodu nemoci ošetřujícím lékařem žáka, resp. praktickým lékařem pro děti a dorost, a to pouze jako součást omluvenky vystavené zákonným zástupcem, pouze v případě, že nepřítomnost žáka ve škole přesáhne tři dny školního vyučování. Ve zcela výjimečných, individuálně stanovených případech, (časté nepřítomnosti žáka nasvědčující zanedbávání školní docházky), může škola požadovat jako součást omluvenky potvrzení ošetřujícího lékaře. Školy jsou povinny oznamovat orgánu sociálně-právní ochrany dětí skutečnosti nasvědčující tomu, že se jedná o děti, které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku a jejichž rodiče neplní povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti, nebo tato práva nevykonávají či jich zneužívají. Neomluvenou absenci do součtu vyučovacích hodin, řeší se zákonným zástupcem žáka nebo zletilým žákem třídní učitel formou pohovoru, na který je zákonný zástupce nebo zletilý žák pozván doporučeným dopisem. Projedná důvod nepřítomnosti žáka a upozorní na povinnost stanovenou zákonem (povinná 9-ti letá školní docházka) a seznámí s možnými důsledky v případě nárůstu neomluvené nepřítomnosti žáka. Provede zápis o pohovoru, do něhož uvede způsob nápravy dohodnutý se zákonným zástupcem nebo zletilým žákem. Zákonný zástupce nebo zletilý žák zápis podepíše a obdrží kopii zápisu. Případné odmítnutí

podpisu nebo převzetí zápisu zákonným zástupcem nebo zletilým žákem se do zápisu zaznamená. Při počtu neomluvených vyučovacích hodin nad 10 hodin, svolává ředitel školy výchovnou školní komisi, které se účastní sám ředitel školy, zákonný zástupce, třídní učitel, výchovný poradce, zástupce orgánu sociálně-právní ochrany dětí, školní metodik prevence. O průběhu a závěrech jednání školní výchovné komise se provede zápis, který zúčastněné osoby podepíší.

V případě, že neomluvená absence přesáhne 25 hodin, ředitel školy zašle bezodkladně oznámení o pokračujícím záškoláctví s náležitou dokumentací (zápis z pohovoru s rodiči, zápis z jednání školní výchovné komise) příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

Zdravotnická zařízení – zákon o sociálně-právní ochraně dětí ukládá povinnost zdravotnických pracovníků, předávat orgánu sociálně-právní ochrany dětí zprávy, které se netýkají přímo zdravotního stavu dítěte, ale jedná se o skutečnosti, které nasvědčují např. tomu, že dítě bylo týrané nebo zneužívané. Rovněž tak má povinnost ohlásit skutečnosti, kdy se domnívá, že péče rodičů je nedostačující, kdy může být ohrožen zdárný vývoj dítěte (např. dítě má po těle podlitiny, je zanedbané nebo rodič přijde s dítětem, které má prasklou spodinu lebeční a uvádí, že dítěti ublížil starší sourozenec).

„Probační a mediační služba postupuje, je-li to účelné, v součinnosti s orgány sociálního zabezpečení, školami a školskými zařízeními, zdravotnickými zařízeními, s registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi, zájmovými sdruženími občanů, nadacemi a dalšími institucemi sledujícími humanitární cíle a v případě potřeby tuto součinnost koordinuje z hlediska využití probace a mediace v trestním řízení. Při výkonu své působnosti úzce spolupracuje s orgány, kterým přísluší podle zvláštního zákona výkon sociálně-právní ochra-

ny dětí a poskytování sociální péče občanům společensky nepřizpůsobeným.“⁸⁾

V souvislosti s výkonem probace a mediace, jsou zaměstnanci Probační a mediační služby oprávněni obracet se na státní orgány a právnické i fyzické osoby s dožádáním, o sdělení potřebných údajů a tyto jsou povinny, pokud tomu nebrání zvláštní zákon nebo oprávnění v něm uvedené, požadované údaje bez zbytečného odkladu sdělit.

Probační a mediační služba zajišťuje podle zákona č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, dohled nad mladistvým, a v případech, kdy dohled nebyl uložen, provádí úkony směřující k tomu, aby mladistvý vedl ve zkušební době řádný život, pokud bylo rozhodnuto o:

- ♦ propuštění mladistvého z vazby za současného uložení dohledu,
- ♦ podmíněném zastavení trestního stíhání,
- ♦ podmíněném upuštění od trestního opatření s dohledem,
- ♦ uložení obecně prospěšných prací za současného uložení výchovných opatření,
- ♦ uložení peněžitého opatření s podmíněným odkladem výkonu,
- ♦ podmíněném odsouzení, včetně podmíněného odsouzení s dohledem,
- ♦ podmíněném propuštění z výkonu odnětí svobody, včetně podmíněného propuštění z výkonu odnětí svobody za současného uložení dohledu, a
- ♦ uložení dalších trestních, ochranných a výchovných opatření, kdy soud předal věc Probační a mediační službě

2. KAPITOLA

NEGATIVNÍ VLIVY PUSOBÍCÍ NA MLÁDEŽ

„Značný podíl na rozvoji negativního chování dětí a mládeže má také nevhodný způsob využití **volného času**.“⁹⁾ Tudíž je nezbytně nutné vymýšlet nové aktivity, organizovat a řídit různé zájmové organizace, sportovní kroužky, kluby apod., kde by děti a mladiství trávili svůj volný čas. Je v zájmu rodičů, aby svým dětem pomohli najít způsob, jak trávit volné čas. Pomoci jim vybrat různé kroužky či sportovní vyžití, a to podle dispozic a vloh jejich dítěte. V žádném případě nemá cenu dítě nutit do gymnastiky, když ho baví výtvarná výchova. To k ničemu nevede – dítě bude z počátku gymnastiku navštěvovat kvůli rodičům, nebude zde však prokazovat žádné nadprůměrné výsledky, později bude hledat důvody proč tento kroužek nenavštěvovat a jak se mu vyhnout. Rodiče si musí uvědomit, že dítě nemohou nutit do tohoto, co se líbí jim, ale zajímat se o co má zájem jejich dítě.

Každé zařazení jedince do **kolektivu vrstevníků** je také nezbytnou součástí socializace. Jedinec se ve skupině vrstevníků snaží prosadit svůj názor, rovněž tak přijímá názory druhých, sdílí s nimi životní zkušenosti a poznatky, získává uznání jiných. Zde rovněž hrají významnou úlohu v negativním slova smyslu rodiny, které si špatně plní svoji emocionální a také socializačně-výchovnou funkci. Jedinec z takových rodin snáze přilne k asociálním skupinám, snadněji přijímá jejich normy, ztotožňuje se s jejími životními hodnotami a má větší předpoklady k asociálnímu jednání.

Neopomenutelným vlivem, který je v posledních letech také často diskutován, je **vliv masmédií** na dnešní mládež. Způsoby sdělení masmédií mají nejrozumnější podobu – rozhlas, televize, grafická sdělení, internet apod., a právě z tohoto dů-

vodu jsou dnešním dětem a mládeži přístupné na každém kroku. Již od útlého věku věnují děti sledování televize podstatnou část svého volného času. Právě stanice Nova je soukromá televizní stanice, která je nejčastěji sledována celou populací. Socializační působení této televize hodnotí skupina expertů jako nejškodlivější. Stanice Nova je mezi čtyřmi celostátními stanicemi hodnocena experty nejvýše v těchto čtyřech škálách negativních jevů:

- samoučelné zobrazování násilí a jeho zlehčování,
- vulgární zobrazování sexu a lidského těla snižující lidskou důstojnost,
- agresivita zaměřená proti některým náboženským, politickým, sociálním, etnickým či jiným skupinám,
- špatný příklad pro děti a mladistvé ohrožující je jejich psychický, morální a sociální vývoj.

„Pětaosmdesát tisíc občanů, kteří podepsali petici proti násilí a hrubému sexu v televizi a ve filmu, jistě není malá skupina osob. Můžeme pochopit, že průkazná souvislost mezi růstem dětské kriminality a násilím zvláště v televizních akčních filmech tyto spoluobčany skutečně dohřála. A nepochybně je lepší, když oživení zájmu o zdroj dětské agresivity vyvolá petice než další zločin nezletilce. Vždy se však najde někdo, kdo usoudí, že současné regulační normy jsou dobré a případné zpřísnění označí za "komunistickou cenzuru".¹⁰⁾

Zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání si totiž provozovatelé nejraději vykládají tak, aby neohrozil jejich příjmy z vysílání často i velmi brutálních pořadů. Omezení násilí v televizi je ovšem běžné nejen v zemích EU, ale i v USA, odkud většina násilím oplývajícími krváky pochází. **Ochrana mládeže** před tímto škvarem je nezřídka součástí trestního práva. Na kabelové televize v USA se ovšem tato omezení nevztahují, protože tam rozhodne divák, zda si kabel

předplatí, či nikoliv. Ale američtí diváci celoplošných televizí jsou chráněni velice striktním omezením jak sexuálních, tak násilných aktů.

To samé bude zřejmě třeba zavést i u nás, ačkoliv zastupci tří našich celoplošných televizí tuto potřebu nevidí. Odvolávají se na svou interní regulaci, případně na vlastní etický kodex (ten však např. TV Nova stále "připravuje"). Ale ani tyto normy se nedodržují, neboť rada pro rozhlasové a televizní vysílání si nedokáže vynutit ani dodržování provozovacího zákona. I když svůj díl odpovědnosti za televizí inspirované násilí dětí nesou také rodiče, kterým je kvalita duševní potravy jejich ratolestí lhostejná, hlavním viníkem je ziskovost a honba televizních stanic za sledovaností.

Proto je více než zřejmé, že nám nezbude nic jiného, než přitvrdit stávající zákon a zavést citelné sankce za svévolné šíření nesmyslného či perverzního násilí.

2.1. Endogenní vlivy

Každý jedinec si se svým narozením přináší do života i určité dispozice, které mohou být více či méně rizikové. Mezi více rizikové faktory můžeme zařadit lehké mozkové disfunkce (LMD). Jedná se o poruchu chování, která se projevuje především neklidem, problémy v kontaktu s okolím, poruchami koncentrace a pozornosti, ale také změnou nálad či impulsivním jednáním. Jedinci s tímto postižením častěji a také snadněji inklinují k páchání trestné činnosti. I výchova těchto jedinců je obtížnější a problémovější, při zanedbání výchovy mohou tyto rysy LMD snadno přerůst k delikvenci.

Velkou úlohu v endogenních faktorech hrají také **biologické anomálie**. Do těchto anomálií můžeme zařadit nějakým způsobem poznamenaný vzhled člověka nebo špatný zdravotní

stav. Tyto anomálie mají vliv na psychiku právě u dětí a mládeže – jsou často ve školách či mezi vrstevníky středem zájmu v negativním smyslu – různé nadávky a posměšky na jejich adresu nejsou výjimkou. Jsou ve společnosti vrstevníků jakýmsi outsidry, a tak se snaží zviditelnit jiným způsobem. Tak jejich jednání přerůstá v jednání neadekvátní.

Pokud hovoříme o endogenních faktorech nesmíme opomenout samozřejmě **dědičnost**. „Lidské individuální charakteristiky jsou však z tohoto hlediska mnohem méně prozkoumány než z hlediska vlivu prostředí.“¹¹⁾

Je samozřejmé, že genetické vlohy nevedou přímo k páchání trestné činnosti. Tyto vlohy pouze zvyšují pravděpodobnost, že společně s nevhodným působením jiných činitelů je větší předpoklad k neadekvátnímu jednání.

K vnitřním činitelům řadíme bezesporu také alkohol a drogy, respektive reakce na tyto látky. Víme všichni, že každý jedinec snáší jednu nebo druhou látku individuálně. Míra snášenlivosti je jiná rovněž u dítěte než u dospělého člověka. Po požití těchto látek se zvyšuje hranice odvahy a hlavně odvážnosti a zároveň dochází ke snižování či úplnému odbourání kontroly nad svých chováním.

Již v minulém století se dědičné vlohy stávaly předmětem studií odborníků. Tito své teorie ovšem stavěli pouze na některých znacích, které měly být typické např. pro pachatele trestných činů. Dodnes ovšem neexistuje žádná teorie, která by postihla všechny etiologické faktory, které by nám určovaly rozvoj těchto poruch u dětí a mládeže.

2.2. Exogenní vlivy

V předchozí kapitole jsme si nastínili některé endogenní faktory, které podmiňují více či méně výchovu člověka. Vedle

těchto faktorů mají vliv na celý vývoj osobnosti také faktory exogenní, kam řadíme především sociální prostředí, ve které vývoj jedince probíhá.

Prvním sociálním prostředím, se kterým se jedinec po narození setkává, je **rodina**. Rodinu můžeme charakterizovat „jako malou skupinu lidí, která vzniká manželstvím a umožňuje vzájemné soužití mezi oběma manželskými partnery, soužití rodičů a jejich dětí, utváření vztahů mezi příbuznými a vztahů mezi rodinou a společností.“¹²⁾ Pojem rodina nemusíme ovšem chápat vždy stejně. Rozlišujeme rodinu úplnou – tedy matka, otec, dítě a rodinu neúplnou – dítě a pouze jeden z rodičů. Dále můžeme dělit rodinu na základní a rozšířenou, či rodinu stabilní a instabilní apod.

Rodina, i když je charakterizována jako malá sociální skupina, plní řadu důležitých funkcí, mezi které můžeme zařadit funkci ekonomicko-zabezpečovací, funkci biologicko-reprodukční, funkci odpočinku a regenerace tělesných a duševních sil, funkci emocionální a v neposlední řadě také funkci **socializačně-výchovnou**.

Nejlepším věkovým stádiem pro formování a vnímání okolních vlivů je **dětství**. Je to období, které jedinec stráví především s matkou (alespoň v prvních letech tohoto stádia). Řada vědců se domnívá, že výchova v raném dětství často předchází celý proces začleňování jedince do společnosti. V tomto období jsou tedy významným a zároveň prvním vzorem pro dítě jeho rodiče. Rodiče učí dítě správně se chovat nejen na veřejnosti, ale i doma, učí ho správně se chovat nejen k lidem, ale též k přírodě a k materiálním a nemateriálním hodnotám. Tyto vztahy se u dítěte rozvíjí již od narození. Z počátku, kdy je dítě ještě rozumově nevyzrálé, napodobuje chování a jednání rodičů, starších sourozenců či svých nejbližších, kopíruje jejich činnost, opakuje jejich slova. Je proto nezbytně nutné, aby si rodiče tuto skutečnost plně uvědo-

movali. I když s dítětem tráví podstatnou část života spíše jeho matka, podílí se na výchově stejným dílem také jeho otec. Oba dva mají svůj významný podíl na výchově dítěte. „Vliv otce směřuje k ochraně a opoře vůči vnějšímu světu, k disciplíně, ale rovněž k podpoře iniciativy a samostatnosti a rovněž tak i k povzbuzování ve výkonech. Vliv matky dominuje především v oblasti něhy, uspokojení, pomoci ve frustračních situacích, v bezprostřední lásce a trpělivosti.“¹³⁾ Je nám všem zřejmé, že obě dvě role se vzájemně doplňují a přispívají tak ke zdravému a správnému vývoji. Skutečnost v současné době je však zcela jiná. V současné době se rozmáhá trend svobodných matek a nesezdaných partnerství, kde sice otec jako takový funguje, ale nejedná se o rodinu v tradičním slova smyslu.

Pravidla chování a jednání musí být tedy dítěti někým sdělena. Ten někdo jsou právě rodiče, kteří tato pravidla chování a jednání rozvíjí u dítěte v počátku nejprve při hře, později při práci, při učení, při četbě apod. Upevňují se tak v postupných návycích, zvyklostech i zásadách, které potom jedince provází po celý život. Můžeme rovněž s jistotou říci, že dítě je částečnou kopií svých rodičů. Vždyť v dospělosti se mnohokrát chová, jedná, myslí a často má i stejné názory na společnost, na práci i další hodnoty jako jeho rodiče.

Významnou úlohu při výchově má kromě rodiny také **škola**. Je druhou formální skupinou, se kterou se dítě setkává a se kterou přichází do styku. Její soustavné, plánovité a cílevědomé působení přináší do výchovy kladné výsledky. Začátek povinné školní docházky je významným mezníkem v dosavadním životě dítěte. Až do této doby si žilo zcela bezstarostně – celý den si jenom hrálo a bylo „obletováno“ svými nejbližšími. Najednou musí plnit spoustu úkolů a povinností, se kterými se dosud nesetkalo, které jsou pro něho zcela nové. Tato skutečnost dítěti naruší celou jeho volnost a změní také

jeho způsob života – ráno vstávání do školy, sezení v lavici a naslouchání učitelům, plnění jejich úkolů a pokynů atd. Zazvoněním ovšem nic nekončí, další povinnosti nastávají doma – příprava na další den, učení a psaní úkolů. Dítě se tedy dostává do nového prostředí, ve kterém na něho výchovně působí jiná osoba než bylo doposud zvyklé – touto osobou je učitel.

Pokud si dítě v rodině osvojuje své první morální a mravní zásady, pravidla chování a jednání, škola se pak snaží tyto zásady dále rozvíjet. A to se děje nejen správným pedagogickým působením, ale také pobytem v novém kolektivu, do kterého se jedinec dostává – do kolektivu školní třídy. Každé dítě v tomto novém prostředí získává další sociální zkušenosti a návyky chování, které jsou odlišné určitým způsobem od zkušeností a návyků, na které bylo zvyklé v rodině. Pokud se však v celém pedagogickém procesu najdou nedostatky, které mohou oslabovat výchovný vliv školy jako takové, může to pak mít negativní dopad na formování osobnosti dítěte.

Učitelé napomáhají ve výchově dítěte rodičům. Prohlubují u dítěte zásady správného chování a jednání, učí ho soustředěnosti, upevňují jeho osobnost. K tomuto upevňování dochází v rámci jednotlivých vyučovacích hodin i při různých školních akcích.

Škola a převážně učitelé jsou tedy dalším důležitým činitelem, který se podílí na výchově jedince. Rodina se však velice často odvolává na školu jako na instituci, které výchovu a s ní zároveň spojené vštěpování etických pravidel do podvědomí dítěte svěřili. Jakoby veškerou odpovědnost za výchovu dítěte sváděli na školu. Očekávají, že absolvent této vzdělávací instituce bude člověk, který bezpečně rozezná dobré od špatného a jeho chování tomu bude i odpovídat. V případě, že dojde k závažnějšímu problému jejich dítěte, snaží se veškerou vinu svalit na školu a její pedagogy. Rodiče se ovšem velice mýlí, domnívají-li se, že škola může plně nahradit roli fungující rodiny.

3. KAPITOLA

ŘEŠENÍ PROTIPRÁVNÍHO JEDNÁNÍ MLÁDEŽE

V trestních věcech ustanovuje soud opatrovníkem orgán péče o děti ve věcech trestné činnosti mladistvých. Kurátor pro mládež se účastní všech úkonů v trestním řízení jako je výslech mladistvého, kde může klást otázky, vyjadřovat se ke všech skutečnostem, může nahlížet do spisu, může navrhnout důkazy. Účastní se soudního jednání, předkládá své návrhy a proti rozhodnutí soudu se může odvolat, musí to však být v zájmu mladistvého.

Represe, která je realizovaná pouze státem na demokratickém principu „smí se jen to, co je dovoleno zákonem a způsobem, který zákon ukládá...“¹⁴⁾, je realizován hrozbou a ukládáním trestů a ochranných opatření. Trestní zákon chrání zájmy mladistvých, pokud se dopustili trestného činu tím, že stanoví kdo je mladistvý, podmínky jeho trestní odpovědnosti, účel a ukládání trestu a podmínky ukládání ochranné výchovy. Trestně odpovědného pachatele, který v době spáchání trestného činu dovršil 15 let a nepřekročil 18 let nazýváme podle trestního zákona mladistvým. Je-li pachatelem osoba mladší 15-ti let, je podle trestního zákona považována za nezletilé dítě, vzhledem k věku není pachatel trestně odpovědný. V případě, že je buď nezletilý nebo mladistvý v trestní věci vyslýchán, musí být výslechu přítomný buď zákonný zástupce, zpravidla je výslechu přítomnem pracovník sociálně-právní ochrany dětí. „Rovněž tak se účastní řízení proti mladistvým, kteří spáchali přestupek proti veřejnému pořádku.“¹⁵⁾ Také zákon o přestupcích stanoví věkovou hranici 15 let pro odpověd-

nost za spáchání přestupku a osoby starší 15 let a mladší 18 let označuje zákon o přestupcích jako mladistvé.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností se účastní trestního řízení vedeného proti mladistvému, podává návrh soudu na upuštění od výkonu ochranné výchovy, propuštění z ochranné výchovy nebo podmíněné umístění mimo výchovné zařízení a návrh na prodloužení ochranné výchovy. V případě, že se mladistvý, případně nezletilý dopustil trestného činu a věc byla odložena (u nezletilých pro nízký věk), pracovník sociálně-právní ochrany dětí, zpravidla kurátor pro mládež provede s pachatelem pohovor. Smyslem tohoto pohovoru je působit na pachatele, aby se již další trestné činnosti nedopouštěl. Rovněž je orgán sociálně-právní ochrany přítomen výsledků nezletilých a mladistvých, pokud jsou v trestní věci vyslýcháni jako svědci.

3.1. Právní úpravy

Listina základních práv a svobod, zákon č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů, věnuje pozornost rodině a dětem. Rodičovství a rodinu dává pod ochranu zákona a dětem a mladistvým zaručuje zvláštní ochranu. Zákon respektuje jeden ze základních principů fungování rodiny, a to právo a povinnost rodičů společně vychovávat a pečovat o děti a požadovat pomoc. Jakékoliv zasahování do rodinného života je možné jen tehdy, jestliže rodiče nebo osoby odpovědné za výchovu dětí, o to požádají nebo se o ně nemohou a nebo nechtějí starat. Zákon tak určuje míru zasahování státu a jeho orgánů do soukromí rodinného života.

Vzhledem k tomu, že dítě, které se dopustilo jinak trestného činu či mladistvý, který spáchal trestný čin, ještě nejsou zralé osoby, je třeba k tomu přihlížet i při jejich trestání.

Proces socializace není u nich ještě dokončen a mnohdy tyto osoby nejsou vyspělé ani po fyzické stránce, natož po psychické. Na tyto důležité okolnosti trestní právo myslí a snaží se v trestním zákoně a trestním řádě diferencovat rozdíl mezi mladistvými pachateli, dětmi a dospělými pachateli. Tato diferenciace je velmi důležitá a je právě postavena na výchovném vlivu na mladistvého pachatele. Má za úkol jednak mladistvého vychovávat a dát mu větší šanci k nápravě (§77 trestního zákona – možnost upustit od potrestání po projednání věci soudem) nebo jej naopak chránit před negativními vlivy trestního řízení a výkonu trestu (vyložení mladistvého ze soudní síně, pokud by projednávaná věc mohla ovlivnit jeho mravní vývoj, nutná obhajoba apod.) Účelem společnosti zde není mladistvého pachatele zavřít, ale převychovat jej.

V rámci **trestního zákona** je nejvýznamnější zúžení rozsahu trestů, které lze uložit mladistvým pachatelům. Jedná se o trest odnětí svobody, peněžitý trest - je-li výdělečně činný, zákaz činnosti – nemá-li to vliv na jeho budoucí povolání, propadnutí věci, trest obecně prospěšných prací a vyhoštění.

Spáchá-li mladistvý trestný čin, snižuje se trest odnětí svobody na polovinu, přičemž horní hranice nesmí přesáhnout 5 let a dolní 1 rok. V případě, že mladistvý spáchá trestný čin, za který trestní zákon ve zvláštní části dovoluje uložení výjimečného trestu, a stupeň nebezpečnosti takového činu pro společnost vzhledem k zavrženíhodného způsobu provedení nebo k zvlášť těžkému nebo těžko napravitelnému následku atd., může soud uložit trest odnětí svobody na 5 až 10 let.

I přes veškerou diferenciaci v trestním právu hmotném a procesním, které je ve vztahu k mladistvým pachatelům, bylo toto dle odborníků nedostatečné a pro větší výchovný účinek na mladistvého pachatele trestných činů byla v roce 2003 přijata nová právní úprava, která nabyla účinnosti 1. ledna 2004.

Jedná se o **zákon č. 218 ze dne 25. června 2003** o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech

mládeže a o změně některých zákonů (zákona o soudnictví ve věcech mládeže).

Tento zákon lze označit jako revoluční ve výchově dětí a mládeže, kteří se dopustili protiprávní činnosti. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoně, opatření ukládaná za takové činy, postup rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže. Dále se zabývá projednáváním protiprávních činů, kterých se dopustili děti mladší patnácti let a mladiství.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže přinesl vytvoření specializovaných středisek za trestnou činnost mládeže a dětí v rámci všech orgánů činných v trestním řízení. To znamená, že odborníci působí ve všech stádiích trestního řízení od Policie ČR až po soud na problematiku trestné činnosti dětí a mládeže. Lze si od tohoto slibovat specializovanější a fundovanější vliv na kriminálně závadovou mládež a děti, snížení trestné činnosti této skupiny a kvalitnější provedení samotného trestního řízení – tím i výchovného vlivu.

Zmiňovaný zákon oproti trestnímu řádu dává daleko více přednost výchování pachatele než potrestání a uložení trestu odnětí svobody. Je to patrné zejména z § 7 zákona č. 218/2003 Sb. – účinná lítost. Dle tohoto ustanovení trestnost činu, na který trestní zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let, spáchaného mladistvým zaniká, jestliže mladistvý:

- a) dobrovolně odstranil nebo napravil způsobený následek, anebo se o to pokusil, zejména uhradil způsobenou škodu, učinil opatření potřebné k její náhradě nebo se jinak pokusil odčinit způsobené následky,
- b) svým chováním projevil účinnou snahu po nápravě a čin neměl trvale nepříznivých následků pro poškozené nebo pro společnost.

3.2. Ochrana mládeže

Vlastní ochrana mládeže spočívá jednak v systému spolupráce jednotlivých orgánů (orgánu sociálně-právní ochrany mládeže, orgánů činných v trestním řízení, školských orgánů, zdravotnických orgánů a dalších orgánů a organizací) a jednak je zakotvena v Zákoně o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb.

Systém spolupráce jednotlivých orgánů je popsán v této práci, konkrétně v kapitole 1.3. vzájemná spolupráce.

Ochrana mládeže z hlediska **zákona č. 218/2003 Sb.** spočívá především v konkrétně vymezeném postupu při práci s mládeží, zveřejňováním údajů o mládeži a dalších postupech, které jsou z hlediska uvedeného zákona taxativně dány.

„Ochrana soukromí mladistvých a veřejnost řízení – systém soudnictví ve věcech mládeže přistupuje k řešení trestní činnosti mladistvých v širokém kontextu všech jejich morálních a společenských aspektů. V rovině právně filozofické a koncepční při tom neklade důraz ani tak na potrestání mladistvých provinilců, jako na hledání způsobů, jak jim umožnit žít a uplatnit se v určité komunitě, jak na ně výchovně působit a vést je ke změně životních postojů. Soustřeďuje se proto na nápravu způsobených nespravedlností, na motivaci mladistvých v souladu se zákonem, na objasnění a řešení příčin jejich trestné činnosti. Na druhé straně zákon o soudnictví ve věcech mládeže zásadně omezuje přístup osob, které nejsou přímo dotčeny stíhanou trestnou činností a bezprostředně se nepodílí na jejím řešení, k informacím o vedeném trestním řízení, o osobě mladistého a o dalších osobách zúčastněných na řízení. Základní principy ochrany soukromí mladistvých a omezení veřejnosti proti nim vedených trestních řízení vyme-

zuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže v § 3 odst. 5 a detailně je rozvádí v § 52 až 54.

Obdobný režim ochrany soukromí se uplatní též v jednáních ve věcech dětí mladších patnácti let, které se dopustily činů jinak trestných.“¹⁶⁾

„Zveřejňování informací – dokud není trestní stíhání pravomocně skončeno, mohou orgány činné v trestním řízení zveřejňovat jen takové informace o řízení vedeném proti mladistvému, kterými nebude ohroženo dosažení účelu trestního řízení a které neodporují požadavku ochrany osobnosti mladistvého a osobních údajů, a to i jiných osob zúčastněných na řízení. Podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže je tedy možné do pravomocného skončení trestního stíhání možné zveřejnit pouze takové informace o řízení vedeném proti mladistvému, které splňují následující požadavky:

- a) neohrožují dosažení účelu trestního řízení
- b) neodporují požadavku ochrany osobnosti mladistvého a osobních údajů jeho i jiných osob zúčastněných na řízení“¹⁷⁾

„Rozsah zákazu zveřejňování – „nestanoví-li tento zákon jinak, nikdo nesmí jakýmkoli způsobem zveřejnit žádnou informaci, ve které je uvedeno jméno, popřípadě jména a příjmení mladistvého, nebo která obsahuje informace, které by umožnily tohoto mladistvého identifikovat“. Tato skutečnost neplatí v případě nutnosti vyhlášení pátrání po mladistvém, dále pak při sdělení informací probačním úředníkem dalším osobám, ap. Ustanovení § 53 nevyčerpává všechny aspekty ochrany osobnosti a soukromí trestně stíhaného mladistvého. Soustřeďuje se na jejich dílčí výseč – *na ochranu osobních údajů mladistvého* – a stanoví omezení v jejich zveřejňování. Upravuje rozsah zákazu zveřejňování těch údajů o mladistvém,

které ho umožňují identifikovat, a okruh subjektů, na něž tento zákaz dopadá.“¹⁸⁾

„Hlavní líčení a veřejné zasedání a publikování informací o nich – „hlavního líčení a veřejného zasedání se mohou účastnit pouze obžalovaný mladistvý, jeho dva důvěrníci, jeho obhájce, zákonní zástupci a příbuzní v přímém pokolení, sourozenci, manžel nebo druh, poškozený a jeho zmocněnec, svědci, znalci, tlumočníci, příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí, úředníci Probační a mediační služby a zástupce školy nebo výchovného zařízení. Na návrh mladistvého může být hlavní líčení nebo veřejné zasedání konáno veřejně“.

Z uvedeného je zřejmé, že hlavní líčení a veřejné zasedání před soudem pro mládež se koná výhradně a zásadně s vyloučením veřejnosti. Platí zde tedy opačný princip jako při hlavním líčení a veřejném zasedání v trestních věcech dospělých. Důležitou skutečností je to, že hlavní líčení a veřejné zasedání nelze konat v nepřítomnosti mladistvého ani jeho obhájce. Ostatní výše uvedené osoby mají právo, nikoliv povinnost účasti. Zakázáno je publikování:

- a) informací o průběhu hlavního líčení a veřejného zasedání
- b) textů a vyobrazení“¹⁹⁾

3.3. Vývoj do budoucna

„Ministerstvo práce a sociálních věcí připravilo novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Zákon platí více než tři roky a za tu dobu MPSV nasbíralo dostatek zkušeností, ze kterých vycházelo i při tvorbě novely. Návrh obsahuje změny, které celý systém zefektivní a zkvalitní sociálně-právní ochranu dětí.

Základním záměrem navrhované právní úpravy je snaha podpořit všechny formy náhradní péče o dítě, které dětem umožní vyrůstat v prostředí co nejvíce podobném prostředí rodinnému. Návrh klade důraz i na prevenci sociálně patologických jevů, posílení ochrany dětí před nezákonnými manipulacemi při zprostředkování náhradní rodinné péče a na zkvalitnění právního prostředí. Mezi děti, na které se sociálně-právní ochrana zaměří, se nově zahrnují i děti, o které jejich rodiče projevují malý zájem, dostatečně se o ně nestarají a opakovaně je svěřují do péče různých zařízení s celodenním provozem. Nová právní úprava pamatuje také na děti, které jsou ohroženy domácím násilím.

Pokud jde o ochranu dětí před domácím násilím, budou mít orgány sociálně-právní ochrany dětí (např. obecní úřady obcí s rozšířenou působností, nestátní neziskové subjekty atd.) nově upravenou povinnost mlčenlivosti. V praxi to bude znamenat, že v případech, kdy dítě s rodičem, na kterém jeho partner páchá domácí násilí, najde azyl v některém ze zařízení k tomu určených, budou mít úřady povinnost mlčenlivosti o pobytu těchto lidí.

K určitým změnám by mělo dojít v oznamovací povinnosti vůči orgánu sociálně-právní ochrany. Tato povinnost bude platit i v případech, kdy matka dává už před narozením dítěte najevo svou vůli vzdát se péče o dítě a vyslovit souhlas s jeho osvojením. To umožní poskytnout matce i dítěti odpovídající pomoc a předejít vzniku krizové situace po porodu.

Do náhradní rodinné péče patří i péče pěstounská. MPSV připravilo návrh, který upraví zákon o rodině a umožní tak svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu jako alternativu k péči ústavní. Podmínkou k umístění dítěte do této péče by měl být fakt, že se dítě vrátí zpět ke svým rodičům nebo příbuzným, nebo bude svěřeno do péče náhradních rodičů. Pěstouni, kteří se budou o dítě starat, budou muset splňovat odborné předpoklady. MPSV navrhuje, aby vznikla samostatná

evidence pěstounů, kteří tyto podmínky budou splňovat. Nová právní úprava vylepší postavení všech pěstounů, bude jim navýšena odměna za výkon pěstounské péče a posílí profesionální charakter pěstounské péče vykonávané v zařízení.

Svou neodmyslitelnou úlohu mají nestátní neziskové organizace. Jejich činnost je velmi důležitá a zvyšuje úroveň sociálně-právní ochrany dětí. Tento fakt stát respektuje. Zároveň je nutné, aby pracovníci těchto organizací splňovali požadavky na vzdělání a odbornou praxi.

Novela je v současné době v připomínkovém řízení. Předpokládaná účinnost je od 1. 7. 2005.“²⁰⁾

4. KAPITOLA

SELHÁNÍ SPOLUPRÁCE MEZI ORGÁNY PÉČE O MLÁDEŽ A JEJÍ NÁSLEDKY

Úzká spolupráce orgánů sociálně-právní ochrany dětí a dalších fyzických a právnických osob, které působí v oblasti sociálně-právní ochrany je velice důležitá pro předcházení příčin vzniku problémů, které děti ohrožují a narušují faktické poskytnutí pomoci. Proto zákon také vymezuje způsob sdělování údajů mezi orgány sociálně-právní ochrany navzájem tak, že si údaje jsou povinny navzájem sdělovat pro vlastní potřebu, v nezbytném rozsahu a specifikuje je na povinnost obcí, obcí s rozšířenou působností a dále všech orgánů sociálně-právní ochrany.

Spolupráce orgánů sociálně-právní ochrany je velmi nutná i s orgány činnými v trestním řízení, se zdravotnickým zařízením, případně i s nestátními organizacemi, které vykonávají na základě pověření Krajského úřadu, sociálně-právní

ochranu dětí. V případě selhání spolupráce mezi orgány sociálně-právní ochrany mládeže a dalšími orgány samosprávy, a tedy ohrožení základních práv dítěte, musí jednoznačně dojít k okamžitému odstranění uvedeného nedostatku a nalezení takových priorit, které dítěti zajistí patřičnou ochranu.

Práce orgánu sociálně-právní ochrany dětí se někdy neobejde bez různých vyšetření u odborných lékařů, případně bez psychologických vyšetření. Většina výchovných problémů u nezletilých a mladistvých vyplývá z rodinného prostředí, ve kterém rodina žije, ale v některých případech i ze zdravotních problémů, které pracovník sociálně-právní ochrany nemůže sám rozpoznat. Mohou to být např. enuretické problémy nebo různé psychické či neurotické potíže. Pokud se vyšetřením zjistí příčina výchovných problémů a je léčena, většinou se vyřeší nebo zmírní výchovné problémy, případně se urovnají i rodinné problémy. Otázkou však je, jaké problémy by nastaly, pokud by se příčina výchovných problémů nezjistila a neléčila. Mohlo by také dojít k tomu, že by výchovné problémy narůstaly a rodina by si s dítětem nevěděla rady a mohlo by se také stát, že by nešlo jen o výchovné problémy, ale i o páchání trestné činnosti.

Tím je vlastně míněno to, že orgány sociálně-právní ochrany musí mezi sebou spolupracovat, ale ne jen mezi sebou, ale i mezi výše uvedenými orgány. V případě, že by tato spolupráce mezi organizacemi řádně nefungovala, orgán sociálně-právní ochrany dětí a poté i soudy by mohly špatně vyhodnotit situaci a mohlo by dojít spíše k tomu, že by dítěti, jak nezletilému, tak i mladistvému bylo spíše ublíženo, než aby se mu pomohlo, což není v žádném případě smyslem práce orgánů sociálně-právní ochrany mládeže a ostatních státní i nestátních orgánů.

ZÁVĚR

Současná moderní společnost je charakteristická rozvojem vědy a techniky. Je upřednostňován uspěchaný styl života. Tato negativa se pak snadno a rychle přenáší do jednotlivých etap a fází našeho života. Při tomto je nejvíce ovlivnitelná a zejména zranitelná právě **mládež**. Bohužel při stanovení moderního žebříčku hodnot se dopouštíme ovlivňování – výchovného působení (v negativním směru) na své děti. Ty přejímají naše myšlenky a názory. Snaží se nás napodobovat a věří, že to, co je učí rodiče, je správné. V rámci tohoto přesvědčení se snaží dostát svým životním hodnotám i za cenu porušení zákona. Je tedy na nás, na rodičích a dále pak na orgánech státní správy, aby společně dokázaly tato negativa potlačit, a zajistit tak dítěti jeho plnohodnotná práva. V případě nedostatečné nebo úmyslně zanedbané rodinné výchovy dítěte ze strany rodičů je pak nutné, aby odpovědnost za další vývoj nezletilého či mladistvého převzal orgán sociálně-právní ochrany mládeže a tento v souladu s příslušnými právními předpisy zajistil dítěti klidný a důstojný vývoj a jeho blaho. V takovém případě je nutný naprostý soulad a spolupráce všech orgánů podílejících se na takovém opatření.

Při zpracování své práce jsem použil analýzu odborné literatury a následné vyhodnocení a mapování danou problematikou.

Má práce v žádném případě nepostihuje celou problematiku sociálně-právní ochrany mládeže a její spolupráci s orgány samosprávy. Chtěl jsem jen zmapovat a poukázat na současný stav a nastínit jeho provázanost a přínos pro ochranu a vývoj mládeže.

Díky této práci jsem získal hlubší vědomosti a přehled v oblasti spolupráce orgánů péče o mládež s orgány samosprávy.

vy, zejména pak kompetence orgánu sociálně-právní ochrany mládeže. Doufám, že má práce bude alespoň částečně obohacím na cestě poznávání tohoto tématu.

RESUMÉ

Bakalářská práce na téma: „Spolupráce orgánů péče o mládež s orgány samosprávy, problémy a východiska“ umožňuje nahlédnout do specifik práce těchto orgánů a zároveň poukazuje na nedostatky, které mohou vést právě k protiprávnímu jednání mládeže a k jejich následným sankcím.

V první kapitole jsem se snažil obecně charakterizovat orgán sociálně-právní ochrany mládeže, popsat konkrétním způsobem jeho strukturu, kompetence a vzájemnou spolupráci s dalšími orgány samosprávy.

Ve druhé kapitole jsou obsaženy negativní vlivy působící na mládež. Tuto kapitolu jsem rozdělil na vnější a vnitřní faktory působící na člověka. Podrobněji byly tedy rozebrány vnější faktory, které spolupůsobí na vznik sociálně-patologických jevů dětí a mládeže, a sice na prvním místě vliv rodiny a rodinného prostředí, dále pak školy a školního prostředí, mimoškolní výchovu a vliv vrstevníků, vliv masmédií a vliv lokálního prostředí.

Ve třetí kapitole jsem se snažil nastínit řešení protiprávního jednání mládeže. Zde jsou vyjmenovány konkrétní právní úpravy a jejich účinnost. Současně je zde zmíněna ochrana mládeže, tedy konkrétně jak je v případě porušení zákona chráněna mládež.

Poslední kapitola je věnována selhání spolupráce orgánu sociálně-právní ochrany mládeže a jeho následky, tedy konkrétně, které skupiny obyvatel se uvedené selhání nejvíce týká a co v takovém případě může hrozit.

Má práce není a vzhledem k rozsáhlosti a závažnosti tématu ani nemůže být vyčerpávající. Cílem není jenom poukázat na eventuelní nedostatky a nesoulad, ale jakýmsi způsobem zmapovat celkovou činnost a snažit se daný systém lépe pochopit pro další využití v praxi.

ANOTACE

Bednařík, Miloš. Spolupráce orgánů péče o mládež s orgány samosprávy, problémy a východiska. Bakalářská práce. Brno:UTB, 2005, s 44.

Bakalářská práce na téma: „Spolupráce orgánů péče o mládež s orgány samosprávy, problémy a východiska“. Obsahem práce je celková struktura orgánů sociálně-právní ochrany mládeže, jejich kompetence, selhání spolupráce a její následky.

Klíčová slova : mládež, péče, právo, jednání, ochrana.

ANNOTATION

Bednařík, Miloš. Cooperation of youth care organizations with state government authorities, problems and solutions. Bachelor dissertation. Brno: UTB, 2005, s 44.

Topic for bachelor dissertation: “Cooperation of youth care organizations with state government authorities, problems and solutions.” Subject of dissertation is the whole structure of organizations for social-law protection of youth,

their jurisdiction, the failure of cooperation and its consequences.

Keywords: youth, care, law, dealing, protection.

LITERATURA A PRAMENY

1. <http://noviny-mpsv.cz/rodina.sociálně-právní ochrana>
2. <http://www.idm-msmt.cz/umluva/umtext.htm>
3. <http://www.ks.jm/odkazy/tisk.htm>
4. KOLEKTIV AUTORŮ: *Základy společenských věd*. 1. vyd. Praha: Academia, 1968. 228 s.
ISBN 508-21-865
5. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A.: *Mládež a delikvence*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 328 s.
ISBN 80-7178-226-2
6. Metodický pokyn ředitele úřadu služby kriminální policie a vyšetřování policejního prezidia České republiky č. 3 ze dne 29.12.2004
7. *Trestní předpisy*. Ostrava: nakladatelství Sagit, 2002, 304 s.
ISBN 80-7208-310-4
8. VÁŽANSKÝ, M.: *Základy pedagogiky volného času*. 2. vyd. Brno: Print-Typia, 2001. 175 s.
ISBN 80-86384-00-4
9. Vyhláška č. 334/2003 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních
10. Zákon č. 140/1961 Sb. trestní zákon
11. Zákon č. 141/1961 Sb. trestní řád
12. Zákon č. 94/1963 Sb. o rodině
13. Zákon č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
14. Zákon č. 200/1990 Sb. přestupkový zákon
15. Zákon č. 1/1993 Sb. ústava České republiky
16. Zákon č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území České republiky
17. Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně
18. Zákon č. 257/2000 Sb. o probační a mediační službě

19. Zákon č. 109/2002 Sb. o ústavní výchově

20. Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů

ODKAZOVÝ A POZNÁMKOVÝ APARÁT

1. Odkaz na Internet (2)
2. Odkaz na zákon č. 359/1999 Sb. (17:§1)
3. Odkaz na zákon č. 359/1999 Sb. (17:§2)
4. Odkaz na zákon č. 359/1999 Sb. (17:§3)
5. Odkaz na zákon č. 359/1999 Sb. (17:§4)
6. Odkaz na zákon č. 359/1999 Sb. (17:§6)
7. Více uvedeno v Metodickém pokynu ředitele úřadu SKPV PP ČR (6:čl.3)
8. Odkaz na zákon č. 257/2000 Sb. (18:§5)
9. Podstatu volného času přesně vystihuje francouzský termín „le loisir“, který pochází z latinského „litere“ = dovolit, mít dovolení (anglicky „leisure“)
Volný čas má značný význam hlavně pro mladě (do 30 let), jedince s vyšším vzděláním, zaměstnance a úředníky, žáky a studenty. Naopak: nízkou důležitost volnému času přikládají důchodci, zemědělci, osaměle žijící lidé s nižší úrovní vzdělání, velmi nízkým příjmem, příslušníci spodních sociálních vrstev. Sféra volného času se řadí k pěti uznávaným oblastem života: vedle rodiny a zdraví, zaměstnání a práce, přátel či dobrých známých. (8:174)
10. Odkaz na Internet (3)
11. Blíže Matoušek, Oldřich. Kroftová, Andrea. Mládež a delikvence. (5:21-35)
12. Blíže popisuje Nečeň, Elemír. Rodinné role. (4:234-239)
13. Blíže popisuje Nečeň, Elemír. Rodinné role. (4:234-239)
14. Srovnej zákon č. 1/1993 Sb. (15)
15. Přestupek – zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v tomto nebo jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů anebo o trestný čin.
Přestupek není jednání, jímž někdo odvrací
 - a) přiměřeným způsobem přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný zájem nebo
 - b) nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněnému zákonem, jestliže tímto jednáním nebyl způsoben zřejmě stejně závažný následek než ten, který hrozil, a toto nebezpečí nebylo možno v dané situaci odvrátit jinak. (7:192)
16. Odkaz na zákon č. 218/2003 Sb. (20:komentář str. 517-519)
17. Odkaz na zákon č. 218/2003 Sb. (20:§52)
18. Odkaz na zákon č. 218/2003 Sb. (20:§53)

19. Odkaz na zákon č. 218/2003 Sb. (20:§54)

20. Odkaz na Internet (1)